

MIRA MIHELIČ

PISATELJICA, DRAMATIČARKA IN PREVAJALKA

Melita Koletnik
Univerza v Mariboru

1 Življenjepis

Mira Mihelič (rojena Kramer, tudi Mira Puc ali Mira Pucova) se je rodila 14. julija 1912 v Splitu v premožni meščanski družini materi Pauli Trauttner (1888–1976), hrvaški operni pevki, in slovenskemu poslovnežu Emilu Kram(m)erju (1880–1936). Otroštvo je preživela deloma na Hrvaškem, deloma v Sloveniji, saj sta se starša po smrti mlajše hčerke Ivica kmalu ločila. Skrbništvo nad Miro je dobil oče, ki je Pauli skoraj do svoje smrti, užaljen zaradi njene nezvestobe, prepovedal vse stike s hčerko. A tudi sam zanjo ni imel veliko časa: v Trbovljah, kamor jo je poslal živeti k svoji materi, je Mira končala osnovno šolo, nato je v Ljubljani obiskovala žensko realno gimnazijo in od tam odšla v zasebno švicarsko šolo v Lozano. V Švici se je po lastnih besedah »naučila govoriti in pisati v treh evropskih jezikih, ne zavedajoč se, da si bo[m] s tem znanjem nekoč služila kruh« (Mihelič 2000, 55).

Po vrnitvi v Ljubljano je v enem letu opravila izpite za vsa štiri leta in maturirala. Nato se je vpisala na Pravno fakulteto Univerze Kralja Aleksandra I v Ljubljani (danes Univerza v Ljubljani), a študija ni končala, saj se je leta 1931 devetnajstletna poročila z odvetnikom in politikom Borisom Pucem (1907–1975), sinom ljubljanskega župana Dominika Dinka Puca (1879–1845). V zakonu, ki ga je spočetka zaznamovalo mirno in lagodno meščansko življenje in gibanje v ljubljanski visoki družbi, so se jima rodili štirje otroci: Nevenka, Katarina (prevajalka), Andrej in Matjaž. Lagodnost je prekinila druga svetovna vojna. Po kapitulaciji Italije je mož odšel v partizane, Miro pa so zaradi sodelovanja z ljubljanskim odporiškim gibanjem dvakrat zaprli in slednjič poslali v delovno taborišče na Dolenjsko, od koder se je vrnila spomladi 1945. Vojna in odsotnost sta terjali svoje; z možem sta se odtujila in se po 17 letih zakona sporazumno ločila. Leta 1950 se je ponovno poročila

s slikarjem in grafikom Francetom Miheličem (1909–1998), s katerim sta ostala skupaj do njene smrti 4. septembra 1985 v Ljubljani, v zakonu pa se jima je rodil sin France mlajši.

Poleg prevajalskega in pisateljskega dela je bila Mira Mihelič aktivna članica – in med letoma 1963 in 1966 prva predsednica – Društva slovenskih pisateljev, med letoma 1966 in 1975 pa prva predsednica Slovenskega centra PEN. Z zadnjega položaja je odstopila iz zdravstvenih razlogov, pa tudi zaradi neuspeha pri posredovanju ob pritiskih oblasti na slovenske in jugoslovanske pisatelje, med drugim na Edvarda Kocbeka in Draga Jančarja. Zaradi ugleda in mednarodnih stikov so jo leta 1973 razglasili za dosmrtno podpredsednico mednarodnega PEN.

Mira Mihelič je leta 1943 prejela Nagrado mesta Ljubljana za roman *Tiba voda* in leta 1950 prvič Prešernovo nagrado, in sicer za dramo *Ogenj in pepel*. Leta 1960 je sledila nagrada Društva slovenskih pisateljev za roman *April* in leta 1965 nagrada mesta Ljubljana za dosežke na področju kulture. Za delo *Pridi, mili moj Ariel* so ji 1966 podelili Jugoslovansko zvezno nagrado za mladinsko literaturo, leta 1983 pa še Prešernovo nagrado za življenjsko delo. Za prevajalske dosežke je leta 1963 dobila Sovretovo nagrado za prevode del *Svetloba v avgustu* (1952) Williama Faulknerja, *Ozri se proti domu, angel* (1957) Thomasa Wolfa in *Pickwickovci* (1962) Charlesa Dickens. Gl. tudi Čop 2020, Mihelič 1986, 2000, Puhar 2012, Zor Simoniti 1986.

2 Prevajalsko delo

Mira Mihelič je prevajala večinoma iz angleškega jezika, pa tudi iz nemščine, francoščine in srbohrvaščine. Njeni prevajalski začetki segajo v obdobje med drugo svetovno vojno (L. Bromfield, *Prišlo je deževje*, tudi *Deževje prihaja*, 1943), s prevajanjem pa se je iz ekonomske nuje po ločitvi od prvega moža začela resno ukvarjati okoli sredine preteklega stoletja. Literarno prevajanje po njenih besedah nikoli bilo njeno življenjsko poslanstvo, prej vsakdanji kruh, tudi »tlaka« (Mihelič 2000, 153). Ker od pisanja z otroki niso mogli preživeti, je disciplinirano vstajala zgodaj zjutraj, sedla za pisalni stroj in devet mesecev prevajala, da je lahko naslednje tri pisala. A se je tudi skozi prevajanje izoblikovala kot pisateljica, denimo s prevodom *Dinastije smrti* (J. Caldwell Taylor 1950), družinske sage, kot jo je sama nato ustvarila v svojih delih o meščanskem življenju družine Raven.

Mira Mihelič je z izborom prevodnih del in s svojimi prevodi pomembno prispevala k oblikovanju slovenske prevodne kulture v času neposredno po drugi svetovni vojni in v naslednjih desetletjih, predvsem k popularizaciji angleško pišočin avtorjev. Ti so skoraj brez izjeme sodili med klasike zahodne književnosti. Izvirniki so do nje iz tujine prihajali prek sorodnikov, prijateljev in znancev, kot pomemben vir navaja zbirko *Modern Library*, ki je bila nekaj časa na voljo v knjigarni Državne založbe v Ljubljani, prevedla je tudi nekaj del svojih literarnih prijateljev (H. Spiel 1970, P. Elstob 1975, C. Aveline 1978). S pomočjo znancev in prijateljev v literarnih (in tudi političnih) krogih je prevajalska naročila prejemale

od vseh treh vodilnih ljubljanskih založb: Mladinske knjige, Državne založbe Slovenije in Cankarjeve založbe. Prijateljevala je denimo z urednikom Cankarjeve založbe, literatom Cenetom Vipotnikom, ki se mu ima po lastnih besedah zahvaliti za najboljše prevode.

Med njena prevodna dela tako sodi dovršen del ustvarjanja Charlesa Dickensa (npr. *Nicholas Nickelby*, 1951; *Veliko pričakovanje*, 1953; *Pickwickowci*, 1962; *Mala Dorritova*, 1964), med pomembnejšimi avtorji njenih književnih prevodov iz angleškega jezika pa so še Ernest Hemingway (1951), William Faulkner (1952), W. M. Thackeray (1952), Thomas Hardy (1955, 1963), Theodore Dreiser (1955), Henry Fielding (1958), James Jones (1958), Lawrence Durrell (1963), Thomas Wolfe (1964), James Baldwin (1965), Saul Bellow (1966), Norman Mailer (1966), Herman Melville (1966), John Updike (1971), Walter Scott (1973), Daniel Defoe (1974) in Graham Greene (1975). Prevedla je tudi več del Williama Somerseta Maughama (1959, 1962, 1964) in Louisa Adamiča (1951, 1962, 1970), prevode pa je prispevala tudi za časopise in zbornike, med drugim za *Našo sodobnost* (pozneje *Sodobnost*) in *Naše razgledbe*.

Iz angleščine je prevajala gledališke in radijske igre avtorjev Samuela Behrmana (1952), Irvina Shawa (1954), Eugena O'Neila (1957, 1958), Shelagh Delaney (1959), Tennesseeja Williamsa (1960, 1961), Georgea Bernarda Shawa (1962, 1964), Oscarja Wilda (1966), Harolda Pinterja (1972), Toma Stopparda (1974, 1983) in Woleja Soyinke (1977), če izpostavimo le najpomembnejše.

Med nemško piščimi avtorji v njenem prevodnem opusu so Thomas Mann (*Doktor Faustus*, 1970), Avstrijka Hilde Spiel (1970) in Kesten Hermann, vidni predstavnik literarnega gibanja Nova objektivnost (1974, 1980). Med prozne prevode Mire Mihelič iz francoščine sodijo radijske igre in pravljice za otroke (mdr. C. Aveline 1953, 1954, 1978, 1956, 1969) in predvsem drame, denimo avtorjev Jeana Paula Sartra (1960, 1969, in v knjižni obliki tudi *Nepokopani mrtveci*, 1960; *Izbrane drame*, 1970) in Jeana Anouilha (1972). Gl. tudi Čop 2020, Kravos 2000, Kovač 2012, Puhar 2012.

3 Založniško in uredniško delo

Mira Mihelič je med letoma 1964 in 1968 honorarno sodelovala z založbo Mladinska knjiga kot pobudnica in urednica broširane zbirke *Zenit*, ki je premikala meje sprejemljivega v slovenskem založništvu. Prinašala je (večinoma) sodobna izvorna slovenska in prevodna tuja dela, v njenem okviru pa je bilo izdanih 36 naslovov, med drugim prevod *1984* Georgea Orwella, ki je izšel leta 1967. Šlo je za prvi prevod tega dela v katerikoli socialistični državi. Gl. tudi Berger 2012.

4 Avtorsko delo

Izvirno avtorsko delo Mire Mihelič tvorijo prozna dela za odrasle, otroke in mladino ter dramska besedila. K začetku literarne poti jo je spodbujal stric Albert Kramer (1882–1943), vidni slovenski liberalni politik, glavni urednik časopisov *Slovenski narod* in *Jutro* ter soustanovitelj Narodne tiskarne v Ljubljani. Svoje pisanje je začela prav s prispevki za *Jutro*, za katerega je prispevala tudi nekaj ilustracij, in za slovenska izseljenska časopisa v ZDA *Glas naroda* in *Prosveta*. Leta 1941 je izšel njen prvenec *Obraz v zrcalu* (1941), ki pa tudi zaradi vojne ni doživel večjega odziva. Kot literarna ustvarjalka je bila v prvi vrsti romanopiska in kronistka meščanskega okolja v zatonu, kot ga je doživljala sama v letih med obema vojnama. Zanimalo jo je predvsem družinsko življenje in ženske usode. Skupno je objavila 17 romanov za odrasle, med njimi trilogijo o družini Raven *Plamen in dim* (1973) – gre za šest del, zbranih po dva v tri vsebinske sklope, med drugim njen najbolj znani *April* (1959) – zbirko kratke proze *Mala čarovnica* (1961), intimno kronologijo odnosa *Igra v vetru* (1967), zgodovinska romana *Tujec v Emoni* (1978) in *Cesta dveh cesarjev* (1981) ter slednjič avtobiografijo *Ure mojih dni* (1985). Veliko njenih del je bilo med letoma 1940 in 1984 objavljenih tudi v časopisih in zbornikih.

Kot dramatičarka je Mihelič posegala v svoja doživetja in se odzivala na prelomne čase med drugo svetovno vojno in po njej, pri čemer se je kljub svojim zvezam v krogih na oblasti zavedala omejitev in cenzure. Izdana in uprizorjena so bila štiri njena dramska dela (*Svet brez sovraštva*, 1945; *Ogenj in pepel*, 1949; *Operacija*, 1950; komedija *Dan žena*, 1986), še tri pa so kljub uprizoritvi ostala brez natisa.

Mira Mihelič je bila tudi otroška in mladinska avtorica. Uvršča se v krog tistih slovenskih pisateljic in pisateljev, ki so v desetletju po drugi svetovni vojni s svojimi pravljicami oživili fantastično prozo. Dela je objavljala kot samostojne knjižne izdaje in kot prispevke za revije in časopise, med katerimi so bili *Ciciban*, *Pionir*, *Kurirček* in *Pionirski list*, pa *Ljudska pravica*, *Slovenski poročevalec* in *Slovenski vestnik*. Njen znani mladinski roman z avtobiografsko noto *Pridi, mili moj Ariel* (1965) pripovedno dopolnjuje serijo o Ravnovih, v zgodbah o mestnem fantiču Puhku, zbranih v knjigi *Puhok* (1967), pa je v domišljijjski svet postavila svojega najmlajšega sina Franceta mlajšega. Po lastnih besedah je sicer mladinska in otroška književnost ni nikoli posebej pritegnila, a je vseeno ilustrativno, da je v obdobju med 1949 in 1963 v reviji za najmlajše *Ciciban* vsako leto izšel vsaj en njen prispevek.

Njena dela za odrasle, otroke in mladino so bila prevedena v jezike drugih jugoslovanskih narodov, češčino, slovaščino, madžarščino, romunščino, bolgarščino, angleščino, nemščino, italijanščino in francoščino. Gl. tudi Čop 2020, Kravos 2000, Kovač 2012, Mihelič 2000, Puhar 2012.

5 Razmišljanja o prevajanju

Čeprav je prevajanje Miri Mihelič v prvi vrsti zagotavljajo preživetje, pa je bilo obenem zanimivo in zahtevno delo, ki je, kot je zapisala v *Urah mojih dni*, od ustvarjalne pisateljice terjalo, da izključi samo sebe in se »docela vživi v tujega avtorja«, se mu prilagodi, tudi njegovemu slogu (»celo melodijo njegovega stavka poskušaš ujeti v slovenščini«) mu ostane zvesta in »pravična« (Mihelič 2000, 195). Kljub temu je morala biti kot prevajalka prilagodljiva (ciljnemu jeziku) v jezikovnem izrazu, ki nikakor ni smel biti neroden in preveč dobeseden.

Osebnostno je pri prevajalcih cenila razgledanost, iznajdljivost in učljivost: v avtobiografiji denimo opisuje, kako je iskala ustrezne pomorske izraze ob prevajanju *Belega kita* (H. Mellville 1966) ali vojaško besedišče ob prevodu dela *Soldatje za vsakdanjo rabo* (P. Elstob 1975). V povojnih razmerah, kjer je bilo potovanje v tujino onemogočeno ali pa vsaj močno oteženo, pa je bilo prevajanje zanjo tudi »zanimiva, zmeraj drugačna pustolovščina, potovanje v svet« (ibid). Gl. tudi Mihelič 1986, Zor Simoniti 2012.

Mira Mihelič, prevajalka, pisateljica in dramatičarka, Sovretova in Prešernova nagrajenka, prva ženska na čelu Društva slovenskih pisateljev in podpredsednica Slovenskega centra PEN, se uvršča med najvidnejše slovenske literarne ustvarjalke in poustvarjalke povojnega časa. S svojimi prevodi je pomembno prispevala k oblikovanju slovenske prevodne kulture, po njeni zaslugi pa smo v slovenskem prevodu dobili številna dela angleško pišočin avtorjev, ki skoraj brez izjeme sodijo med klasike zahodne književnosti.

Bibliografija

- Berger, Aleš. 2012. »Knjižna urednica Zenita.« V *Mira Mihelič: družinska slika z gospo: življenje in delo Mire Mihelič (1912–1985)*, uredila Alenka Puhar, 216–221. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Čop, Robert. 2020. »Mihelič, Mira (1912–1985).« *Obrazi slovenskih pokrajin*. Mestna knjižnica Kranj: Kranj. Dostop 1. 2. 2022. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/mihelic-mira/>.
- Kovač, Tatjana. 2012. »Bibliografija.« V *Mira Mihelič: družinska slika z gospo: življenje in delo Mire Mihelič (1912–1985)*, uredila Alenka Puhar, 251–265. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Krivos, Marko, ur. 2000. *Mavrica nad zapuščino: Mira Mihelič (1912–1985)*. Ljubljana: Slovenski center Pen.
- Mihelič, Mira. 2000. *Ure mojih dni: spomini*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Mihelič, Mira. 1986. »Pripoved o sebi.« V *Mira Mihelič, Vrnite se sinovi*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

- Puhar, Alenka. 2012. *Mira Mihelič: družinska slika z gospo: življenje in delo Mire Mihelič (1912–1985)*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Zor Simoniti, Alenka. 1986. »Zadnji pogovor z Miro Mihelič.« V Mira Mihelič, *Vrnite se sinovi*. Ljubljana: Cankarjeva založba.